

Yeni İletişim Teknolojileri Çerçevesinde Uzaktan Eğitimde İletişim ve Etkileşim¹

Communication and Interaction in Distance Education within the Framework of New Communication Technologies

Mevlûde BATUR²

Derleme / Review

Geliş Tarihi / Received: 04.03.2022

Kabul Tarihi / Accepted: 12.04.2022

Doi: 10.48146/odusobiad.1119448

Atıf / Citation: Batur, M., (2022). “Yeni İletişim Teknolojileri Çerçevesinde Uzaktan Eğitimde İletişim ve Etkileşim” ODÜSOBİAD 12 (2), 1501-1518, Doi: 10.48146/odusobiad.1119448

Öz

Günümüzde hayatın hemen her alanında çok aktif olarak kullanılan yeni iletişim teknolojileri, yeni iletişim platformlarının oluşmasını beraberinde getirmiştir. Özellikle enformasyonun hızlı ve kolayca yayılması açısından yeni süreçleri inşa eden bu teknolojiler birey için vazgeçilmez önemdedir. Eğitim alanı da yeni teknolojik gelişmelerden yoğun olarak etkilenmiş ve teknolojik araçlarla bağlantılı çok çeşitli ve farklı eğitim sistemleri ortaya çıkmıştır. Yeni iletişim teknolojileri ile eğitim alanının kaynaşması sonucu oluşan ve uzaktan eğitim sistemleri olarak tanımlanan bu yapılar, Türkiye’de ve dünyada gün geçtikçe yaygınlaşmaya devam etmektedir. Literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde uzaktan eğitim sistemlerinin temel sorunsalı olarak iletişim ve etkileşim kavramları öne çıkmakta ve eğitim süreci ile iletişim sürecinin birbirine benzerliği de dikkat çekmektedir. Her iki sürece bakıldığında dönüt mekanizması bir kontrol işlevi görmektedir. Dolayısıyla bu geribildirim mekanizmasının olmadığı bir süreçte başarı sağlanamaz. Ayrıca eğitim verecek kişinin de iletişim sürecini etkili bir şekilde yönetebilecek yetilere sahip olması gerekmektedir. Uzaktan eğitim sistemleri, özellikle yükseköğretim düzeyinde önemli bir konumdadır. Geleneksel eğitim sistemlerinin rakibi haline gelen bu sistemler oldukça güncel bir konudur. Çalışmada yeni iletişim teknolojileri kavramından yola çıkılarak bu teknolojiler ile uzaktan eğitim sistemleri arasındaki ilişki üzerinde durulmuş ve iletişim ve etkileşim kavramlarının uzaktan eğitim sistemleri için gerekliliği vurgulanmıştır. Araştırma kapsamında betimsel analiz yöntemi kullanılarak Fırat Üniversitesi uzaktan eğitim portalı incelenmiş ve bu süreçte yaşanan sorunlar tespit edilip bu sorunların giderilmesine yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Yeni iletişim teknolojileri, Uzaktan eğitim, İletişim, Etkileşim.

¹ Bu makale, Mevlûde Batur’un Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo Televizyon ve Sinema Ana Bilim Dalı İletişim Bilimleri Bilim Dalında Prof. Dr. Mukadder Çakır danışmanlığında 2019 yılında tamamladığı “Türkiye’de Yeni İletişim Teknolojilerinin Yükseköğretim Kurumlarında Uzaktan Eğitim Alanında Kullanımı” başlıklı Doktora tezinden üretilmiştir.

² Öğr. Gör. Dr. Fırat Üniversitesi Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu Elazığ, e-mail: mbatur@firat.edu.tr ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5985-9694>

Abstract

Nowadays, new communication technologies, which are used very actively in almost all areas of life, have brought about the emergence of new communication platforms. These technologies, which build new processes especially in terms of rapid and easy dissemination of information, are indispensable for people. The field of education has also been heavily influenced by new technological developments and a wide variety of different education systems connected to technological tools have emerged. These structures, which are defined as distance education systems and created as a result of the intermingling of new communication technologies and field of education, continue to become widespread day by day in Turkey and in the world. When the studies in the literature are examined, the concepts of communication and interaction come forward as the main problem of distance education systems, and the similarity between education process and communication process draws attention. When looking at both processes, feedback mechanism functions as a control. Therefore, success cannot be achieved in a process without this feedback mechanism. In addition, the person who is going to teach should have the skills to effectively manage communication process. Distance education systems have an important place, especially at higher education level. These systems, which have become competitors of traditional education systems, are a considerably current topic. In the study, on the basis of the concept of new communication technologies, the relationship between these technologies and distance education systems was emphasized and the necessity of the concepts of communication and interaction for distance education systems was emphasized. Within the scope of the research, the distance education portal of Firat University was examined by using descriptive analysis method, and the problems experienced in this process were determined and suggestions were made to solve these problems.

Keywords: *New Communication Technologies, Distance Education, Communication, Interaction.*

Giriş

Bilgi* ve bilgilendirme süreçleri, insanlık tarihi boyunca hayatın her alanında büyük önem taşımış, bilginin teknolojiler aracılığı ile çok hızlı ve çok kolay bir şekilde yaygınlaşabilmesi ve etkili olarak kullanımı ise ancak günümüzde yeni iletişim teknolojilerinin gelişimi ile mümkün olmuştur. Yeni iletişim teknolojilerinin her yaşta bireye hitap etmesi yaygınlık kazanmasının en önemli nedenlerindedir. Günümüzde sadece bilgiye erişim yeterli değildir ve bilginin pek çok boyutu toplumsal bağlarla iç içe geçmiştir. Çağımızın bilgi toplumu olarak nitelendirildiği yaklaşımlarda en temel açıklamalar, bilginin üretilmesi, geliştirilmesi ve dağıtılması konularında olup, bu konular doğrudan yeni iletişim teknolojileri ile ve onların ekonomi-politik, sosyolojik ve kültürel boyutları ve psikolojik etkileri ile ilgilidir.

Bilgi, enformasyon ve iletişim teknolojilerinin gündelik yaşama dâhil olması, özellikle eğitim alanında teknolojik araçlarla kuşatılmış olarak yaşayan bireyin hayatını doğrudan etkilemektedir. Yeni bir eğitim modelinin ortaya çıkmasını sağlayan bilgi ve iletişim teknolojileri ile eğitim alanında ilke ve değerler tamamen değişmiş ve bu süreçte eğitim küresel bir kimliğe sahip olmuştur. Genel olarak uzaktan eğitim kavramı ile ifade edilen bu yeni modelde esneklik benimsenmiş ve öğrenci merkezli bir anlayış kabul

* Bilgi: Bu makalede bilgi kavramı İngilizce Knowledge yani tanımlanmış, denenmiş, sınanmış, sınıflandırılmış anlamı ile kullanılmaktadır. Enformasyon ise İngilizce Information kelimesinin karşılığı olarak, henüz tam olarak tanımlanmamış, sınanmamış sınıflandırılmamış, manipülatif ve dezenformatif nitelikler de gösterebilen, ancak veri yığınları ve sayısal dataları da bünyesinde taşıyabilen, şemsiye bir kavramdır. Türkçe çeviride bu konuda bir karışıklık sorunu vardır ve kimi yayınlarda information sözcüğünün karşılığı olarak daha çok bilgi kavramı kullanılmaktadır; oysa günümüzdeki süreç enformasyon sözcüğüne daha yakındır. Bu makale eğitim odaklı bir soruna odaklandığı için bilgi sözcüğü tercih edilmiştir.

görmüştür. Bireysel çalışmayı merkeze alan uzaktan eğitim sistemlerinde bireyin teknoloji okuryazarı olması da önem taşımaktadır. Çok yönlü iletişim araçlarının dâhil olduğu uzaktan eğitim sistemleri yapısal sınırları aşmıştır (Rust, 1991: 621). Teknolojik araçlar yardımıyla gerçekleştirilen uzaktan eğitim sistemleri kısa zaman içerisinde geleneksel eğitim sistemlerinin alternatifi haline gelmiştir. Uzun yıllar önce basit uygulamalarla başlayan uzaktan eğitim çalışmaları bugün yeni iletişim teknolojileri ile büyük bir yaygınlık kazanmıştır. İlk uygulamalarında mektubu kullanan bu eğitim biçimi günümüzde simülasyonlar, giyilebilir teknolojilerle birlikte çeşitlilik ve farklılıklar yaratmıştır. Günümüzde eğitim politikalarını belirleyen en önemli yöntemlerden biri uzaktan eğitim anlayışıdır. Pandemi dönemiyle geniş ölçekte uygulama alanı bulan bu sistemlerin gelecekte de önem kazanması beklenmektedir.

Uzaktan eğitim sistemleri, en başta birçok kaynağa erişim kolaylığından dolayı yaygınlaşmıştır. Ancak buna karşın bu sistemleri kullanmak için personel sayısının yetersizliği gibi pek çok sorunla karşı karşıya kalınmıştır (Tuncer ve Taşpınar, 2008: 139). Birçok model ile karşımıza çıkan uzaktan eğitim sistemleri temelde teknolojik cihazlar üzerinden yapılandırılmıştır. Gün geçtikçe teknolojinin kullanımı eğitim alanında artmaktadır. Bu teknolojik ortamların nitelikli bir şekilde kullanılabilmesi için de birçok yeni görüş ortaya çıkmıştır.

Eğitim sürecinin nitelikli olması için temel koşullardan biri, iletişim ve etkileşimin başarılı bir şekilde gerçekleşmesidir. Uzaktan eğitim sistemlerine bakıldığında iletişim ve etkileşimin yüz yüze değil teknolojik araçlar üzerinden sağlanması kimi zaman aksaklıklara sebep olabilmektedir. Bu nedenle uzaktan eğitim sistemleri tasarlanırken iletişim ve etkileşimi sağlayacak kanallara ağırlık vermek gerekmektedir.

Bu bağlamda çalışmada, yeni iletişim teknolojileri kavramından hareketle bu teknolojilerin eğitim alanındaki yerinden bahsedilmiştir. Eğitim sürecinin temelde bir iletişim süreci olduğu varsayımıyla uzaktan eğitim sistemlerinde iletişim ve etkileşim unsurlarının önemi üzerinde durulmuş ve bu kapsamda Fırat Üniversitesi'nin uzaktan eğitim portalı betimsel analize tabii tutulmuştur.

Yeni iletişim teknolojileri

En başta bir gelişme sürecini ifade eden yeni iletişim teknolojileri genellikle bilgisayar ve internet tabanlı teknolojik ilerlemelerin sonucu şeklinde tanımlanmaktadır (Alankuş, 2005: 91). İnternet teknolojisinin kullanılabilirdiği tüm araçlar yeni iletişim teknolojilerini nitelemektedir. Bu teknolojilerin en önemli özelliği, zaman sınırını ortadan kaldırması ve etkileşim kurulabilen sistemler olmasıdır. Ancak yeni olarak nitelenen bu teknolojilerin aynı zamanda geleneksel iletişim araçlarıyla benzerliği de göz ardı edilmemelidir (Geray, 2003: 20). Bu özelliğinden dolayı da yeni iletişim teknolojilerini melez olarak değerlendirmek mümkündür. Mikroişlemciler, kablolu televizyon, fiber optik, uydu yayıncılığı, kelime işlemci, elektronik posta, video konferans gibi içerikler bu teknolojiler için örnek oluşturmaktadır (Timisi, 2003: 80). Rogers ise bu tür teknolojilerin üç temel niteliği olduğunu ifade etmektedir (akt. Geray, 1994: 7):

a) *Karşılıklı Etkileşim: İletişim sürecinde insan hafızasının katıldığı karşılıklı etkileşimin varlığı gereklidir. Bu, geleneksel basılı yayınlar ve elektronik kitle iletişim araçlarındaki tek yönlü işleyişi değiştirmektedir.*

b) *Kitlesizleştirme (demassification): Büyük bir kullanıcı gurubu içinde her birinin birbiriyle özel mesaj değişimi yapabilmesini sağlayacak kadar kitlesizleştirici olabilir. Kitlesizleştirme genel olarak, kitle iletişim sistemlerinin kontrolünün mesaj yapan nesneden iletişim aracı tüketicisine doğru bir yol izlemesi demektir.*

c) *Eşzamansız (asen kron) olabilme: Yeni iletişim teknolojileri birey için uygun zamanda mesaj gönderme veya alma yeteneklerine sahiptirler. Aynı anda olması gerekliliğini ortadan kaldırırlar."*

Gündelik hayatımızın alışkanlıklarından biri haline gelen bu teknolojiler hızlı olmaları ve bilgilerin kapasitesi açısından yeni süreçleri başlatmıştır. Bilgiye erişimde büyük bir kolaylık getirerek zamanın ve mekânın sınırlarını yok etmiş, bireye özgürlük tanıyarak yine bireye aktif roller atfetmiştir. Ayrıca uzun yıllar raflarda olan milyonlarca ansiklopedi ve kitap da dijital ortama taşınırken geleneksel iletişim teknolojilerinden ayrılmış ve karşılıklı etkileşimi mümkün kılmıştır. Bireyler çeşitli platformlar üzerinden çift yönlü iletişim sürecini gerçekleştirmektedir. Süreçte yaşanan teknolojik gelişmeler, mobil cihazların ortaya çıkışını hızlandırmış ve bireylerin bu etkin rolünün daha da güçlenmesinin önünü açmıştır. Cep telefonlarının yaşamımızda vazgeçilmez alışkanlık haline gelmesi artık hiçbir şeyin eskisi gibi olamayacağını göstermektedir. Teknolojik araçların sunduğu yeni platformlarda her birey koşulsuz olarak bir yayıncı haline gelmiştir (Yeşiltuna ve Tükel, 2015: 215-216).

Yeni iletişim teknolojilerinin geleneksel iletişim teknolojilerinden ayrılan yönünü açıklayan Burgelman bu farkı, dağıtım teknolojileri ve enformasyon teknolojileri olarak iki ayrı başlık altında değerlendirmektedir (Timisi, 2003: 81).

Tablo 1. Yeni İletişim Teknolojilerinin Olası Tipolojisi (Burgelman'dan akt., Timisi, 2003: 81)

	Kablo Tv	Elektronik posta
	Dağıtım Teknolojileri	Enformasyon Teknolojileri
İçerik	Kültürel	Enformasyonel
Tip	Yeni dağıtım Dijital/Telekomünikasyon	İşlemci/retrieval
Kullanım	Tek yönlü gönderim	Çift yönlü gönderim
Hedef	Kitlesele (merkezden kitleye)	Noktadan noktaya

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi enformasyon teknolojileri başlığı ile yeni iletişim teknolojileri kavramı ifade edilmektedir. Yeni iletişim teknolojileri ile geleneksel araçları özellikleri bakımından karşılaştıracak olursak içerik, nitelik, dönüt ve hedef kitle açısından önemli farklılıklarının bulunduğu göze çarpmaktadır. Bu teknolojiler, bilgisayar temelli, çift yönlü gönderim özelliğiyle etkileşime açık, bireyler arası iletişime de izin veren bir yapıdadır. Askeri amaçlar doğrultusunda ortaya çıkan internetin bugünkü halini alması uzun bir sürede gerçekleşmiştir. Bu aşamada öncelikle kavramsal yapısı oluşmuş, donanımsal ve yazılımsal öğeler geliştirilmiştir. Başlangıçta tek yönlü olarak veri sunan İnternet, web 2.0 teknolojisine geçişle birlikte etkileşim özelliği kazanmıştır. İnternet teknolojisinde ikinci nesli temsil eden Web 2.0, etkileşim ve paylaşım olanağı sağlayan bir ortamdır. Bunlar;

toplumsal ağ sitelerini, web tabanlı ansiklopedileri, forumları ve diğer çevrimiçi ağları kapsamaktadır (Güçdemir, 2012: 30). Bireyler zaman içerisinde teknolojiye ayak uydurarak internetle bağlarını daha da genişletmiş; bu ortamlarda verilerini ve düşüncelerini paylaşmaya başlamışlardır.

Yeni iletişim teknolojileri bireylerin hayatında yeni bir dönemin başlamasına neden olmuş ve iletişimden sağlığa, ticaretten eğitime kadar çeşitli alanlarda birtakım dönüşümleri de beraberinde getirmiştir. Günümüzde teknoloji, her şeyin konumunu belirlemektedir. Bireyin kimliğini dahi etkileyebilen teknolojik araçlar dolayısıyla toplumun değişimindeki itici gücü oluşturmaktadır. İnternet temelli kullanılan bu aygıtlar, bilgi ya da enformasyona kolayca ulaşabilmenin yanı sıra toplumsal hareketleri de oluşturarak bireylerin algı süreçlerine etki etmektedir. Yeni iletişim teknolojileri dünyanın bilgi toplumuna doğru evrilme sürecinde önemli rol üstlenmiştir (Gezgin, 2002: 81). Bu ağlar sayesinde istediği zaman, istediği mekânda daha fazla bilgiye ulaşabilen bireyin yaratıcılığının yolu açılmıştır. Gündelik hayatımıza kolay bir şekilde entegre olan teknolojik araçlar bireylerin hayatında boş zamanı arttırmıştır (Timisi, 2003: 101). Bireyler artık pek çok işini bu sistemler üzerinden gerçekleştirmektedir. Ancak bireyin boş zamanını da yine bu ağlarda geçirdiği gözlemlenmektedir. Bireylerin yeni iletişim teknolojilerini verimli bir şekilde kullanabilmesinin yanı sıra bilgiyi seçmeyi de bilmesi gerekmektedir. Bireyselliği merkeze alan yeni toplum yapısında bilgi kirliliği önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada bilginin birey tarafından anlamlandırılması büyük önem taşımaktadır.

Toplumun her alanını etkileyen yeni iletişim teknolojilerinin yoğun kullanımı eğitim alanında da etkisini göstermiş ve eğitim sisteminin köklü değişiklikler geçirmesine neden olmuştur. Günümüzde neredeyse yüz yüze eğitimin yerini almaya aday olan uzaktan eğitim sistemleri pandemi sürecinin de etkisiyle hızla yaygınlaşmaya devam etmektedir.

Yeni iletişim teknolojileri ve uzaktan eğitim

Uzaktan eğitim, bireye göre özel materyaller ile oluşturulan bir eğitim sistemidir (Kaya, 2002: 22). Uşun (2006: 7-8) mekân kavramından soyutlanmış bir şekilde birey odaklı ve etkileşimli teknolojik araçlar üzerinden gerçekleştirilen planlı ve sistemli bir yapı olarak uzaktan eğitimi tanımlamıştır. Geleneksel eğitime göre düşünüldüğünde uzaktan eğitimin daha esnek ve avantajlı bir model olduğunu belirten İşman'a göre (2008: 10) uzaktan eğitim, kişilere kendi kendilerine öğrenme imkânı sunmaktadır. Hızal ise uzaktan eğitim tanımında öncelikle bu eğitim sistemini geleneksel eğitim sisteminden soyutlamıştır. Uzaktan eğitimi, özel olarak hazırlanan ortamlar üzerinden eğitim faaliyetlerinin sürdürüldüğü sistem olarak değerlendirmiştir (1983: 21). Perraton (1988: 54) ise uzaktan eğitimi tanımlarken aynı andalık gerekliliğinin ortadan kalktığına vurgu yaparak tanımında zaman ögesini öne çıkarmaktadır. Aslında uzaktan eğitim, küresel eğitim ve küresel iletişim kavramları ile ilişkilidir (İşman, 2008: 3). Bu yeni sistem, eğitim alanında zaman ve mekân sözcüğünü yok etmiştir. Keegan da uzaktan eğitimi, öğrenen ve öğreticinin fiziksel olarak farklı mekânlarda bulunduğu bir sistem olarak ele almıştır (1996: 34).

Simonson, Smaldino, Albright ve Zvacek (2012: 32) uzaktan eğitim kavramının dört temel unsuru olduğunu ifade etmişlerdir: kurumsal tabanlı olması, etkileşimli iletişimin sağlanması, öğrenenlerin ve öğretmenlerin farklı mekânlarda olması ve veri, ses, video vb. paylaşımı ile öğrenme deneyimi sunması. Uzaktan eğitim, eğitim etkinliklerini daha kaliteli hale getirebilmek için yapılan uygulamalardır.

Holmberg de uzaktan eğitimi, öğrencilerin denetim altında olmadığı, rehberlik odaklı çalışmaların ön planda olduğu, bütün eğitim-öğretim kademelerinde farklı biçimlerde kullanılabilen bir eğitim modeli şeklinde ifade etmiştir (1989: 168). Günümüzde uzaktan eğitim sistemlerinin yaygın hale gelmesindeki en önemli nedenlerden biri, bireysel özellikleri temel alarak hazırlanan bir içeriğinin olması ve bu bakımdan uluslararası nitelikte hizmet sunmasıdır. Uzaktan eğitim programları, öğrencilerin ve öğretmenlerin bağımsız, bireysel ve grup çalışma ortamlarına olanak sağlamaktadır. Dünyanın farklı yerlerinde yaşayan kişiler, bu eğitim sistemiyle etkili iletişim kurma fırsatı yakalamıştır (İşman, 2008: 3). 1980'li yılların başından itibaren ulusal ve uluslararası düzeyde gelişme gösteren bu eğitim modelinin amaçları arasında geleneksel eğitimin sınırlılıklarını kaldırmak ve ülkelerdeki okuryazar oranını yüksek bir seviyeye ulaştırmak vardır (Gunawerdana ve McIsaac, 2004: 356). Uzaktan eğitim, farklı bireysel özellikleri bulunan (yaş, öğrenme yetisi vb.) öğrencilerin bir araya gelmesi ve uluslararası nitelikte hizmet vermesi açısından birçok ülkede büyük önem taşımaktadır. Son yıllarda İnternet teknolojisiyle birlikte kullanılmaya başlayan uzaktan eğitim uygulamaları giderek daha fazla yaygınlaşmaktadır.

Eğitim kurumlarının en temel amacı, bilginin üretilmesini sağlamaktır. Bu üretilen bilginin kitlelere en hızlı ve en kolay yoldan yayılması sürecinde bilgi ve iletişim teknolojileri önemli roller üstlenmiştir. Uzaktan eğitim kavramının merkezinde teknoloji vardır. Özellikle son otuz yıldır uzaktan eğitim sistemlerine bilgi ve iletişim teknolojilerinin dâhil olması bu sürece dair pek çok yeniliği beraberinde getirmiştir. Öğretmen ve öğrencinin bu teknolojik cihazları kullanabilmesinin yanı sıra hedef kitleye uygun farklı öğrenme metotlarının da gelişmesini sağlamıştır. Bu yeni eğitim anlayışında 'çevrimiçi toplantı ve ders sunum araçları, video ve medya havuzu sistemleri, çevrimiçi kütüphane hizmetleri, öğrenci bilgi sistemleri, tek şifre yönetim servisleri, portal sayfaları, yük dağıtıcıları ve veri tabanı sistemleri gibi sistemler' gibi kavramlar vardır (Süral, 2015: 84). Uzaktan eğitim modelinin gelişme nedenlerinden en önemlisi, yeni iletişim teknolojileridir. İletişim, etkileşim ve işbirliği odaklı çalışmaya fırsat veren uzaktan eğitimin (Gökmen, Duman ve Horzum, 2016: 45) tarihsel gelişimi, teknolojinin gelişimi ile bağlantılıdır. Bu eğitim sistemine ilk olarak mektupla başlanmış, daha sonra radyo, televizyon ve en sonunda bilgisayar teknolojisi ile bütünleşmiş bir süreç vardır. İlk başta tek yönlü iletişim söz konusuysen, sonraları teknolojinin gelişmesiyle çift yönlü iletişim modeline geçilmiştir. Dolayısıyla bu aşamada eğitim sürecinin en önemli öğelerinden biri olarak etkileşim ve işbirliği uzaktan eğitim sistemine de dâhil edilmiştir. Yeni bir öğrenme kültürü oluşturan uzaktan eğitim sistemlerinde yaygın olarak Web 2.0 teknolojisinin kullanılmasıyla sosyal medya da eğitim sisteminin bir parçası olmuştur. Hem eğitici hem de eğitmen açısından aktif bir rol benimsenmiştir (Yüzer, 2013: 33; Benson ve Samarawickrema, 2009: 17). Ayrıca bireyi merkeze alan bu eğitim modelinde bireyin hazırbulunuşluk düzeyine göre istediği zaman programa dâhil olması yani bireysel çalışma modeline entegre olması uzaktan eğitim modelinin yaygınlaşmasının en önemli nedenlerindedir.

Uzaktan eğitim sistemleri öğrenme kaynaklarına erişimi kolay hale getirmiş ve yaşam boyu öğrenme ilkesinin eğitim anlayışına yerleşmesini sağlamıştır (Kesim, 2009: 81). Diğer taraftan bu durum, bireylerin teknoloji okuryazarı olmasını gündeme getirmiştir. Ayrıca bu sistemin eğitmen ve eğitim alan kişilerin de iletişim kurabilen, analiz, sentez ve eleştiri becerilerinin gelişmiş olması gerekmektedir (Cross, 2004: 44). Uzaktan eğitime ilk aşaması bilgi ve iletişim teknolojileriyle tanışarak başlamaktadır.

Öğrenme sürecini alternatif ortamlarla destekleyen bu model, canlı dersler, online alıştırmalar ya da konunun videolu anlatımı gibi pek çok form sunmaktadır. Ancak süreçte yaşanabilecek herhangi bir teknolojik sorun uzaktan eğitimin önünde önemli bir engel olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bireysel çalışmayı öne çıkaran bu sistem teknolojik araçlar yardımıyla etkileşim kurmaktadır. Daniel'e göre bu sistemin başarısı, etkileşimli etkinlikler ile bağımsız çalışma arasında dengenin oluşturulmasıyla gerçekleşecektir (Gökmen vd., 2016: 33-34). Uzaktan eğitim ile ilgili çalışmalar yapan Bates (1995: 47) ilk harflerini kodlayarak ACTIONS modelini öne sürmüştür. Bu modelin yedi ölçütü bulunmaktadır. Bu ölçütler şunlardır: erişim, maliyet, öğretme ve öğrenme, etkileşim ve kullanıcı dostluğu, kurumsal sorunlar, yenilik ve hız. Uzaktan eğitim sistemlerinde bu öğeleri sağlayan da teknolojik aygıtlardır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin eğitim amacıyla kullanılması maliyeti düşürmüştür (Kenny, 2000: 383). Materyal olarak kullanılan kitaplar bu süreçte eski önemini yitirmiştir. Daha kolay taşınabilir, daha fazla içeriği bünyesinde barındırabilen elektronik ortamlar tercih edilmektedir (Balaman, 2018: 1176). Sanal sınıflarla birlikte dijital gözlük, giyilebilir teknolojik araçlar, robotların devreye girmesi ve bu araçlarla iletişim kurulabilmesi gibi eğitim sürecinde bütünleştirilmiş teknolojilerin kullanımı gelecekteki eğitim sisteminin belirleyicileridir. Diğer boyutuyla bunları gerçekleştirebilmek için analitik düşünme, kendi eksikliklerini ya da yanlışlarını görebilme, gelişmelerden ve güncel bilgilerden yoksun kalmama, fikir bankaları, problemlere çözüm üretebilme gibi durumlarda aktif beyinlerin oluşturulması gerekecektir (Öztemel, 2018: 29).

Akıllı teknolojilerin hayatımıza dahil olmasıyla mobil öğrenme ve hibrit öğrenme modeli ortaya çıkmıştır. Uzaktan eğitimde yaygın biçimde kullanılan iki tür öğrenme biçimi olarak kabul edilen bu modeller öğrenme ve öğretme sürecinin boyutunu değiştirmiştir. Mobil öğrenme, öğrencilerin zaman ve mekândan bağımsız olarak hareket halindeyken öğrenmesini ifade etmektedir. Büyük ekranlı cep telefonları, MP3 ve MP4'ler, tabletler, dizüstü bilgisayarlar mobil öğrenmede kullanılan başlıca teknolojilerdir. Hibrit öğrenme ise geleneksel sınıfta teknoloji ile oluşturulan sınıf ortamlarının birbirine benzediği yeni bir öğrenme ortamıdır. Her iki yöntemin güçlü yanları birleştirilip yeni öğrenme ortamları oluşturulmuştur. Hibrit öğrenme ortamları büyük eğitim uygulamalarında maliyeti en aza indirmektedir. Ayrıca fırsat eşitliği ve öğrenciye destek sağlama açısından büyük potansiyel taşımaktadır. Dolayısıyla gelecekte bu ortamların yaygınlaşması kaçınılmazdır (Yalın, 2008: 334-341).

Uzaktan eğitim sistemlerinde iletişim ve etkileşim

Uzaktan eğitimde iletişim ve etkileşim kavramları her zaman için tartışılan konulardan biri olmuştur. Bağımsız çalışma modelini benimseyen uzaktan eğitim sistemlerinde etkileşimin gerçekleştirilebileceği pek mümkün görülmemiştir. Bu noktada *etkileşim eşdeğerliliği kuramı* ortaya atılmıştır. Bu kuramın temeli, uzaktan eğitimde etkileşim türlerini destekleme ve zaman ve maliyet açısından tasarruf sağlama düşüncesine dayanmaktadır (Anderson, 2003: 12). Etkileşimde kaynak ve alıcının rollerini değiştirebilmesi esastır. Uzaktan eğitim sistemlerinde bu etkileşim süreci teknolojik araçlar yardımıyla gerçekleştirilecektir.

Uzaktan eğitim sistemleri beş tür yapıdan oluşmaktadır: teknolojik yapı, psikolojik yapı, sosyal yapı, öğretimsel yapı, organizasyon yapısı. Bütün bu yapılar da birbirleri ile etkileşim halindedir (Yıldız, 2015: 7). Geleneksel sınıf ortamlarında iletişim biçimi ders ve dersle ilgili soru cevaplardan

oluşmaktadır. Burada öğrenciye not almak, özetlemek ve soru sormak gibi roller biçilmiştir. Ancak uzaktan eğitim sistemlerine bakıldığında bu iletişim biçiminin değiştiği görülmektedir. Öğrencinin not almasından öte çeşitli kaynaklar, simülasyonlar, çoklu ortam araçları gibi unsurlarla öğrenme sürecinin pekiştirildiği gözlemlenmektedir. Uzaktan eğitimde kaliteli ve etkili bir süreç için dikkat edilmesi gereken temel noktalardan birisi, ders süresinde etkileşimin kurulmasıdır (Yıldızsoy ve Kahraman, 2018: 6-7). Başarıyı önemli oranlarda belirleyen etkileşim genellikle öğrenci-öğrenci ya da öğrenci-öğretici etkileşimi biçiminde gerçekleşmektedir. Bu açıdan uzaktan eğitim yazılımlarının etkileşime izin veren bir sisteme sahip olması gerekmektedir. (Akpınar, 1999: 86).

Uzaktan eğitim sistemlerinde temel düzeyde etkileşim biçimleri yetersiz kalmaktadır. Bu tür öğrenme ortamları daha gelişmiş bir etkileşim düzeyine sahip olmalıdır, çünkü buradaki etkileşimin seviyesi öğrenme sürecinin verimliliğini belirlemektedir (Dulda, 2009: 29). Bireyin ilgisini doğrudan etkileyen unsur olarak etkileşim düzeyi akademik başarı oranlarını da yansıtmaktadır.

Uzaktan eğitimin pek çok faktörden kaynaklanan sorunları vardır: yapıcı, bozucu, kişisel, kanal kaynaklı, psikolojik, teknik, fiziksel uzaklıkla ilgili, zaman baskısı, bütçe kaynaklı, eğitimciden ve öğrenciden kaynaklanan engeller vb. Yapıcı engeller, iletişim ve etkileşim sağlayabilmek için düzenlenen kuralları kapsamaktadır. Bozucu engeller, iletişim etkinliğini engelleyen unsurlardır. Tutarsızlık, güvensizlik, isteksizlik, yaş, cinsiyet, gürültü gibi öğeleri kapsamaktadır. Kişisel engeller, alıcı ve göndericiden kaynaklanmaktadır. Dil ve anlatım güçlükleri, kültürel farklılıklar, algılama yetersizliği kişisel engellere örnektir (Elcil ve Şahiner, 2014: 26). Bütün bu sorunları aşmanın en önemli yolu uzaktan eğitim sistemlerinde etkileşim ögesine yer vermektir. Uzaktan eğitim uygulamalarında etkileşim unsurunu sağlayabilmek için bazı öneriler şunlardır (Çuhadar ve Kıyıcı, 2007: 157):

1. Teknik imkânlar önceden planlanırken içeriğin uygun olduğu teknolojiler tercih edilmelidir. Dikkat edilmesi gereken diğer husus da etkileşimin sağlanabileceği araçlar olmasıdır.

2. Etkileşim unsurunun sadece öğretmenle değil diğer öğrenenlerle de olması sağlanmalıdır.

3. Öğrencinin ihtiyacı olan geribildirim ögesine de bu süreçte yer vermek gerekir.

4. Tercih edilen teknolojide fiziksel olarak farklı olan bireyler için de alternatif düşünülmelidir.

5. Akranlar arasındaki sosyal ilişkiyi geliştirecek faaliyetlere yer verilmelidir.

6. Belirlenen zaman aralığında öğrencilerin ve öğretmenlerin bir araya gelmesi sağlanmalıdır.

Etkileşim, nitelikli birey profilinin ortaya çıkmasına yardımcı olmaktadır. Bu nedenle etkileşim ögesi bulunmayan uzaktan eğitim uygulamaları yeterli başarı düzeyine ulaşamaz (Erturgut, 2008: 85). Uzaktan eğitim ortamları düşünen, sorgulayan, eleştiren, problem çözüme yeteneğine sahip bireyler yetiştirmeyi amaç edinmelidir. Bu nitelikler sayesinde bireyler kendi teknolojisini üretebilecek ve diğer ülkelerin egemenliği altında kalmayacaktır. Öğrenme ortamları da öğrenenlerin aktif katılımına olanak sağlamalı ve süreçte öğrenciye sorumluluklar vermelidir (Boz Yüksekdağ, 2016: 134). Bu sebeple etkileşim ögesi uzaktan eğitimin bir parçası olarak düşünülmelidir. Çünkü etkileşim, öğrenmeyi teşvik eden bir unsurdur (Urda ve Weggen, 2000: 6). Etkileşimli eğitim, dijital ortamda tasarlanıp üretilmiş materyallerden oluşmaktadır. Bu materyaller canlandırma ya da benzetim olarak karşımıza çıkmaktadır. Canlandırma, bir nesnenin işleyişini, hareketlerini gösteren görüntülerin belirli

standartlar halinde sıralanmasını ifade etmektedir. Sıralı olarak oluşturulan bu görüntüler gerçeklik algısı yaratmaktadır. Benzetim ise gündelik hayatta farklı sebeplerden dolayı gerçekleştirilemeyen deney ya da durumlar için uygundur. Bilgisayar ortamında öğrenci açısından uygulanabilirliği yüksek programlardır (Şen, 2001: 65). Uzaktan eğitimde etkileşimsellik; anındalık, fiziksel yakınlık ve zaman farklılıkları açısından çeşitlilik göstermektedir. Ayrıca sistemde etkileşim unsurunu sağlamada öğrenci destek hizmetlerinin sorumluluğu oldukça önemlidir. Ders kaynaklarının zamanında üretilip dağıtılması, ödevlerin takip edilmesi, notlandırılması ve ilan edilmesi, sınavların doğru zamanda gerçekleştirilmesi aktif öğrenci destek hizmetleri ile sağlanabilir (Özgür, 2005: 84).

21. yüzyılda öğrencilerin temel becerileri şunlar olmalıdır: dijital okuryazarlık, keşfedici düşünme, etkili iletişim, yüksek verimlilik. Bu yüzyılın nitelikleri yeni bir insan gereksinimi ile birlikte yeni bir öğrenme ekolojisini de doğurmuştur. Öğrenme sürecinde yaratıcılığı öne çıkaran etkinlikler benimsenmiştir. Bu tür etkinlikler de ancak bireysel eğitim yoluyla gerçekleştirilebilir. Bu aşamada etkileşim eğitilen ve eğiten arasındaki bağı oluşturmaktadır. Etkileşim derse katılımı da artırmaktadır. Geribildirim ögesini sağlamanın yolu etkileşimden geçmektedir. Ayrıca etkileşim öğrencilerin sosyalleşmesine de katkıda bulunmaktadır. Ancak burada bireysel etkileşim sağlanırken toplumsal etkileşim azalmakta ve kimi zaman öğrenci yalnızlık duygusuna kapılmaktadır. Eğitim göstergeleri, kapitalist toplumsal ilişkilerin gelişmesinin aynasıdır. Öğretmen öğrenci ilişkileri, öğretim yöntemleri, öğretmen başına düşen öğrenci, okullar arasındaki karşılaştırmalar, eğitim kurumları bazında başarı sıralaması ve bunların uluslararası düzeyde karşılaştırılması, kapitalist ilişkilerin işleyişini sağlamıştır (Sayılan ve Yıldız, 2005: 224). Günümüzde ise birçok gelişmiş ülkenin uzaktan eğitim uygulamalarındaki yüksek başarı oranı tesadüf değildir. Etkileşim, iletişim ve sosyalleşme kavramlarını da barındırmaktadır. Bu nedenle etkileşimin uzaktan eğitimin önemli bir bileşeni olduğu düşünülmektedir. Bu yeni eğitim yapısında iletişime önem verilmesi ve iletişim sağlayacak kanalların artırılması önerilmektedir (Çivril , Aruğaslan ve Özaydın, 2018: 55).

Kaysi ve Aydemir'in araştırmasına göre (2017: 781-787) uzaktan eğitimin beş boyutu vardır: "öğrenen-öğrenen, öğrenen-öğretim elemanı, öğrenen-içerik, öğrenen-arayüz ve öğrenen-kurum etkileşimi". Bu boyutlara yönelik olarak katılımcı görüşleri değerlendirilmiştir. Çalışmanın sonucuna göre tüm etkileşim düzeyleri çok düşüktür. Etkileşim düzeyleri de kaliteyi doğrudan etkilediğinden öğretim kurumlarının bu süreçleri daha dikkatli ele alması gerekmektedir. Araştırmalara göre yüz yüze eğitim, uzaktan eğitime göre daha kaliteli bir şekilde gerçekleşmektedir. Yüz yüze eğitimin uygulanamayacağı durumlarda uzaktan eğitim önerilmektedir. Çünkü uzaktan eğitim ile kalıcı öğrenme oranı oldukça düşük düzeydedir (Abazaoğlu ve Umurhan, 2015: 362). Eğitim sürecinde başarının anahtarı hiçbir zaman tek bir tarafa ait değildir, öğretmen, öğrenci ve ebeveynlerin sorumlulukları vardır. Ancak herkes üzerine düşen sorumluluğu yerine getirdiği takdirde tam anlamıyla başarı sağlanacaktır (Ergin, 2012: 312).

Araştırmanın Yöntemi

Çalışmanın amacı, giderek yaygınlaşan uzaktan eğitim sistemlerinde iletişim ve etkileşim kavramlarının önemini açıklamak ve bu bağlamda Fırat Üniversitesi'nin uzaktan eğitim sistemini inceleyerek buna ilişkin önerilerde bulunmaktır. Araştırmanın amacına uygun bir şekilde Nitel Araştırma

yaklaşımlarından Betimsel Analiz yöntemi tercih edilmiş ve tanımsal çerçeveye uygun bir biçimde Fırat Üniversitesi'nin uzaktan eğitim portalı ele alınmıştır.

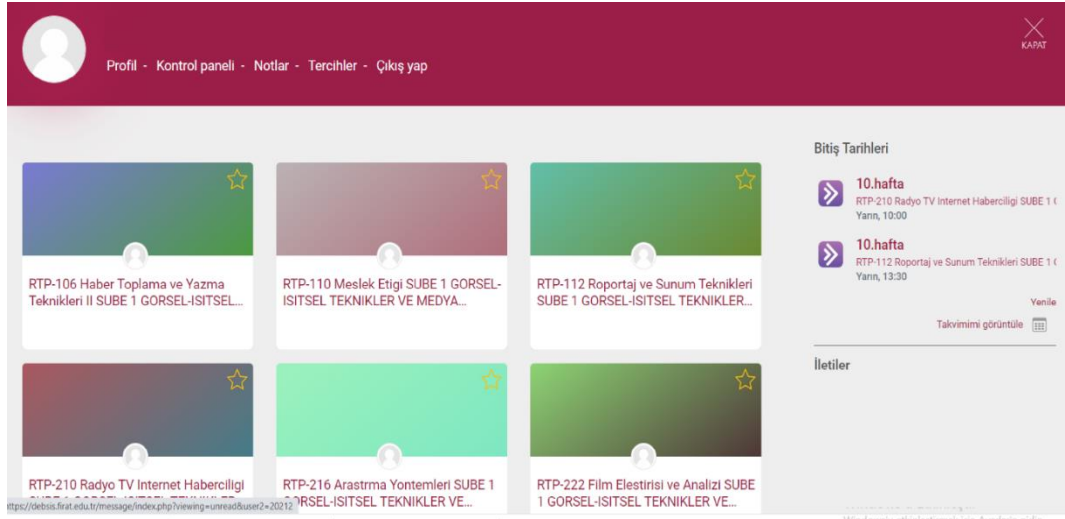
Betimsel Analiz yönteminde sistematik veriler tümevarım yöntemi ile elde edilmektedir ve bilgi, incelenen öge içinden ortaya çıkartılmaktadır (Serttaş ve Çelik, 2020: 28-29). Bu yöntemin amacı, düzenlenmiş ve yorumlanmış bilgilerin okuyuculara aktarılmasıdır. Öncelikle belirlenen başlıklar dâhilinde sınıflandırma işlemi yapılır, sınıflandırma işlemi sonrası elde edilen veriler öznel bir bakış açısıyla gerekçeli olarak yorumlanarak değerlendirilir (Baltacı, 2019: 379). Ayrıca neden-sonuç ilişkisi ve olgular arasındaki analizler de betimsel analizin temel özelliklerindedir (Baltacı, 2019: 370).

Araştırmanın Bulguları

2002 yılı itibariyle kurulan Fırat Üniversitesi Uzaktan Eğitim Merkezi (FUZEM) aktif bir şekilde eğitim-öğretim faaliyetlerine devam etmektedir. Fırat Üniversitesinin tüm lisans ve ön lisans ortak dersleri (Türk Dili, Yabancı Dil ve Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi) uzaktan eğitim sistemi aracılığıyla verilmektedir. Aynı zamanda Fırat Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezi (FÜSEM) ile ortak uzaktan eğitime dayalı sertifika programları gerçekleştirilmektedir (Dikmen ve Bahçeci, 2020: 85-86). Pandemi öncesinde de uzaktan eğitim faaliyetlerine devam eden Fırat Üniversitesi pandemi süreciyle birlikte bu faaliyetleri daha da arttırmıştır.

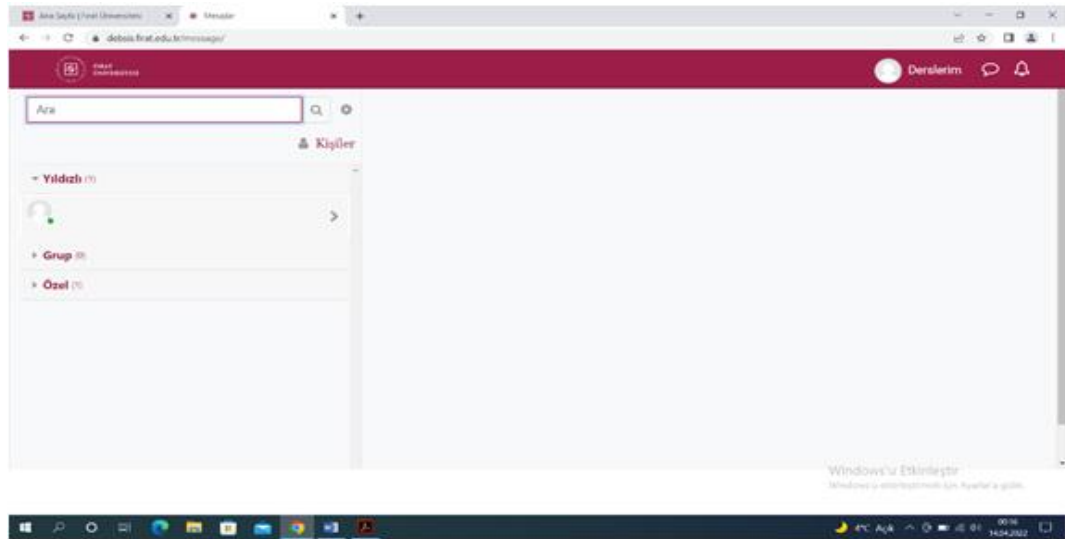
Uzaktan eğitim sisteminde ortaya çıkabilecek temel sorun, fiziksel mesafeye bağlı olarak iletişim sorunlarının oluşmasıdır. *Bağımsız Öğrenme Kuramı* bu durumu transaksiyonel uzaklık olarak açıklamaktadır. 1970'li yıllarda Moore tarafından ortaya atılan bu kurama göre uzaktan eğitim sürecinde bireyler arasındaki mesafe, psikolojik bir boşluğa düşülmesine neden olmaktadır; bu aslında bu sürece dâhil olanların hissettiği duygusal uzaklık hissidir (Horzum, 2011: 1573). Bu boşluğun yarattığı durumu ortadan kaldırmak için sistemde sesli ve görüntülü araçlar kullanılmaktadır (Sarı, 2021: 663). Eş zamanlı veri akışını sağlayan bu tür programlar kamera ve mikrofon kullanımına izin vererek uzaktan eğitim sistemlerinin daha aktif bir biçimde kullanılmasını sağlamaktadır.

Fırat Üniversitesi'nin uzaktan eğitim portalı, senkron ve asenkron eğitim modüllerine imkan vermektedir. Öğrenci merkezli olarak yürütülen bu sistemde öğrencinin bireysel öğrenme süreci desteklenmektedir. Farklı formatlarda öğretim materyallerinin paylaşılabilirdiği bu platformda zaman ve mekân kavramları önemini kaybetmiştir. Bu platformu kullanan hem öğretim elemanları hem de öğrencilerinin teknoloji okuryazarı olması gerekmektedir.

Görsel 1. Fırat Üniversitesi uzaktan eğitim portalında öğretim elemanının sayfasının görünümü

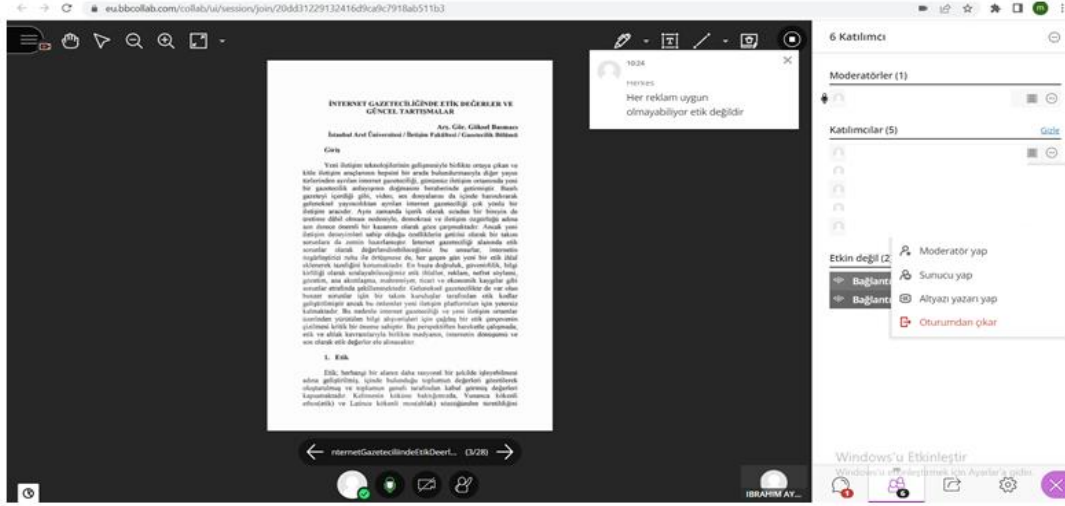
Öğretim elemanı sayfaya girdiğinde yukarıda yer alan ekran görüntüsü ile karşılaşmaktadır ve burada verdiği dersler görülmektedir. Sol üst kısımda Profil, Kontrol paneli, Notlar, Tercihler ve Çıkış yap butonu yer almaktadır. Bu sekmeler öğretim elemanının kontrolü dâhilinde özelleştirilebilir. Sağ tarafta haftalık olarak canlı ders biçiminde tanımlanan ders, tarih ve saatleri görülmektedir. Yine sağ alt tarafta öğrenciler tarafından gönderilen mesajların yer aldığı kısım mevcuttur. Öğretim elemanının öğrenci ile etkileşimi bağlamında değerlendirilebilecek bu kısımda ana sayfada karşımıza çıkması olumlu olarak değerlendirilebilir.

Görsel 2. Fırat Üniversitesi uzaktan eğitim portalında öğrencinin özel ya da grup olarak mesaj atabileceği sayfanın görünümü

Yukarıda yer alan görselden anlaşılacağı gibi öğrenciler sistem üzerinden doğrudan kişilerle mesaj atarak iletişime geçebilmektedir. Bu sistem öğrencilerin özel ya da grup olarak mesaj atabileceği şekilde geliştirilmiştir.

İletişim ve etkileşim pratikleri bağlamında genel olarak hem öğrenci hem de öğretim elemanı tarafından mesaj gönderilmesine olanak tanıyan bir sistem olduğu görülmektedir. Uzaktan eğitim platformlarını zevkli bir hale getirmenin temel yolu, etkileşimi sağlayabilmesidir (Holmes ve Benders, 2012). Bu bakımdan bu mecrada da hem ders süresi içerisinde hem de sonrasında etkileşim kurulabilmektedir.

Görsel 3. Fırat Üniversitesi uzaktan eğitim portalında canlı ders görünümü

Yukarıda yer alan görselde öğretim elemanının ders süresi içerisinde paylaştığı ekran görülmektedir. Sağ tarafta yer alan sekmeler ile öğretim elemanının izni dâhilinde öğrenciler moderatör ya da sunucu rolünde olabilmektedir. Ayrıca yine öğretim elemanının izni ile öğrencilerin ders süresince katılımı sesli olabilmekte ve öğrenciler istedikleri zaman mesaj ile de etkileşim kurabilmektedir. Dijital eğitimin temel özelliklerinden biri olarak etkileşimin üç düzeyde gerçekleştiği göze çarpmaktadır: öğretim elemanı, öğrenci ve ders içeriği. Öğretim elemanı ders materyalini sağ tarafta bulunan üçüncü sekmeye basıp ilgili dosyayı yükleyerek paylaşımında bulunabilmektedir.

Fırat Üniversitesinin uzaktan eğitim sistemi genel olarak incelendiğinde iletişime ve etkileşime dair bulgular şunlardır:

- Öğrenciler dersin ilgili sorumlusu ya da diğer öğrencilerle mesaj butonu aracılığıyla iletişime geçebilmektedir.
- Ders içerisinde etkileşim süreci, öğretim elemanı ile şekillenmektedir.
- Öğretim elemanları tarafından gerçekleştirilen canlı derslerde öğrenciler ders anında soru sorarak derse katılabilmektedir.
- Sistemde öğrenciler dersin sorumlu öğretim elemanına doğrudan mesaj atarak iletişime geçebilmektedir.
- Öğrenciler ders materyalleri ile etkileşimini doğrudan o hafta içinde tanımlanan dosyalar aracılığıyla sağlamaktadır.
- Öğretim elemanı görsel, işitsel veya yazılı olarak ders içeriği paylaşabilmektedir.

- İletişim ve etkileşim öğretim elemanı merkezli olarak kurulmaktadır. Öğretim elemanı ders sürecinde istediği katılımcılara sistemi kullanma noktasında yetki verebilmektedir.
- İletişim ve etkileşimin boyutları, öğrenen, öğretene ve içerik ile sınırlıdır.

Sonuç ve Değerlendirme

Bireylerin gerçekleştirdikleri herhangi bir faaliyette başarılı olmasının en önemli koşullarından biri, faaliyete ilişkin motivasyonlarının yüksek olmasıdır. Bu bakımdan iletişim ve etkileşim kanalı oluşturabilmek eğitim faaliyetlerinde önem arz etmektedir. Eğitim ile teknolojinin bir araya gelmesi uzaktan eğitim kavramını ortaya çıkarmıştır. Uzaktan eğitim, en basit haliyle mekân ve zamandan bağımsız olarak esnek bir eğitim modelini ifade etmektedir. Zaman ve mekân kavramını dışlayan uzaktan eğitim sistemleri ekonomik açıdan yükü hafifletmektedir. Giderek yaygınlaşan uzaktan eğitim uygulamaları gücünü bilgi ve iletişim teknolojilerinden almıştır. Günümüzdeki eğitim anlayışı, teknolojik araçların olmadığı bir sisteme karşı çıkmaktadır. Eğitim programları tasarlanırken dikkat edilmesi gereken nokta teknolojik aygıtların nasıl ve hangi boyutta kullanılacağıdır. Dolayısıyla teknolojik araçların dezavantajlarını ortadan kaldıracak yöntemler geliştirilmelidir.

Yeni iletişim teknolojileri eğitim alanına getirdiği avantajlar sebebiyle yeni eğitim programlarının temelinde yer almaktadır. Artık içerik hızlı ve ucuz hale gelmiştir. Bilgi toplumu ve olumlama kuramcılar tarafından eğitim alanında var olan hiyerarşinin yeni iletişim teknolojilerinin eğitim alanıyla birleştirilmesi ile yıkılmaya başladığı iddia edilmektedir. Geleneksel eğitim sisteminde otorite öğretmenken, yeni eğitim modelinde öğretmen öğrenci ile birlikte öğrenebilen konumuna indirgenmiştir. Anlık olarak güncellenebilme de önemli özelliklerden birisidir. Ancak yeni eğitim anlayışı yabancılaşma, yalnızlaşma ve asosyalleşme gibi konuları da beraberinde getirmiştir. Bu sebeple eğitim programlarında öğrencilerin yeni medyayı olumlu yönde kullanmasını sağlayabilecek etkinliklere yer verilmelidir.

Etkileşim, en kısa ifadeyle iki ya da daha fazla sayıda kişiyle iletişim sürecini ifade etmektedir. Bireyin içerik üretiminde söz sahibi olmasını sağlayan etkileşim demokratik bir süreci beraberinde getirmektedir. Uzaktan eğitimin kalitesi ve niteliği eğitimde başarıyı etkileyen bir faktördür. Kaliteyi ve niteliği de doğrudan arttıracak en önemli kavram, etkileşimdir. Birey dünyaya geldiği andan itibaren doğası gereği iletişim kurmaktadır. Eğitim sürecinin en önemli öğelerinden biri olan etkileşime uzaktan eğitim sisteminde yer vermemek ciddi sorunlara yol açmaktadır. Motivasyon ve başarıyı arttıran bir unsur olarak etkileşime verilen önem ile öğrencilerin uzaktan eğitim sistemine uyum sağlaması kolaylaşacaktır.

Fırsat eşitsizliğine bir çözüm olarak önerilen uzaktan eğitimin sunduğu pek çok kolaylık ve avantajlara rağmen ülkemizde uzaktan eğitim sürecinin öğrenciler için yetersiz düzeyde olduğunu söylemek mümkündür. Uzaktan eğitim sisteminin örgün eğitimin yerini alması beklenemez. Geleneksel eğitimin pek çok avantajı mevcuttur. Bu nedenle uzaktan eğitim ile geleneksel eğitimin avantajları birleştirilerek ikisinin bir arada eğitim programlarına dâhil edilmesi gerekmektedir. Uzaktan eğitim uygulamaları kuşkusuz gelecekte daha önemli hale gelecektir. Ancak geleneksel eğitimin yerini alması ve başarı oranını yakalaması söz konusu değildir.

Bu çalışma, uzaktan eğitimde kaliteli bir eğitim sürecinin gerçekleştirilebilmesi için iletişim ve etkileşim öğelerinin etkisini ortaya çıkarmıştır. Araştırmadan yola çıkılarak şu önerilerde bulunulabilir:

- Uzaktan eğitimde iletişim ve etkileşime dair tüm boyutlar göz önüne alınarak planlama süreci gerçekleştirilmelidir. Geribildirim öğesi bir kontrol mekanizması olarak işlev gördüğünden bu sistemdeki önemi göz ardı edilmemelidir.
- Sistemde yaşanacak herhangi bir sorun en hızlı şekilde çözümlenmelidir.
- Akademik danışmanlık hizmeti daha aktif hale getirilmeli ve öğrenci destek hizmetlerinin etkinliği yaygınlaştırılmalıdır.
- Uzaktan eğitim sistemleri tasarlanırken iletişim üzerine eğitim almış kişiler de sürece dâhil edilmelidir.
- Öğrencilerin öğrenmeye yönelik motivasyonunu arttıracak şekilde teknolojik imkânlardan yararlanılmalıdır.
- Uzaktan eğitim sistemlerinde iletişim ve etkileşim açısından süreci denetlemek aksaklıkların önüne geçecektir.
- Haftanın belirli bir günü ve saatinde öğretim elemanları ile öğrencinin aynı ortamda yüz yüze gelmesi sağlanmalıdır.

Çıkar Çatışması Beyanı

"Yeni İletişim Teknolojileri Çerçevesinde Uzaktan Eğitimde İletişim ve Etkileşim" başlıklı makalemiz ile ilgili her-hangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması yoktur ve yazarlar arasında da herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Kaynakça

- Abazaoğlu, İ. & Umurhan, H. (2015). Uzaktan eğitim ve öğretim üyelerini uzaktan eğitime teşvik eden faktörler. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 4(4), 353-363.
- Akpınar, Y. (1999). *Bilgisayar Destekli Öğretim ve Uygulamalar*. Ankara: Anı.
- Alankuş, S. (2005). *Yeni İletişim Teknolojileri ve Medya*, İstanbul:İps İletişim Vakfı.
- Anderson, T. (2003). Getting the Mix Right Again: An updated and theoretical rationale for interaction. *International Review of Research in Open and Distance Learning*, 4(2), 1-14.
- Balaman, F. (2018). Web tabanlı Uzaktan Eğitim ile Geleneksel Eğitimin İnternet Programcılığı 2 Dersi Kapsamında Karşılaştırılması. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 1173-1200.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: nitel bir araştırma nasıl yapılır?, *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5 (2), 368-388.
- Bates, A. (1995) *Teaching, Open Learning and Distance Education*, London/New York: Routledge.
- Benson, R. & Samarawickrema, G. (2009). Addressing the context of e- learning: using transactional distance theory to inform design. *Distance Education*, 30(1), 5-21.

- Boz Yüksekdağ, B. (2016). Açık ve uzaktan eğitimde öğrenme. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 2(4), 127-138.
- Cross, T. L. (2004). Technology and unseen world of gifted students. *Gifted Child Today*, 27(4), 14-63.
- Çivril, H., Aruğaslan, E. & Özaydın, B. (2018). uzaktan eğitim öğrencilerinin uzaktan eğitime yönelik algıları:bir metafor analizi. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 8(1), 39-59.
- Çuhadar, C. & Kıyıcı, M. (2007). Uzaktan Eğitim Uygulamaları, Bilgisayar I-II *Bilgisayar Destekli Öğretim ve Uzaktan Eğitim* içinde, Ali Güneş (ed.). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Dikmen, S. & Bahçeci, F. (2020). Covid-19 pandemisi sürecinde yükseköğretim kurumlarının uzaktan eğitime yönelik stratejileri: Fırat üniversitesi örneği. *Turkish Journal of Educational Studies*, 7(2), 78-98.
- Dulda, İ. (2009). Mesleki Teknik Eğitimde Etkileşimli Elektronik İçeriklerin Kullanımı. *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi* İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Elcil, Ş. & Şahiner, D. S. (2014). Uzaktan eğitimde iletişimsel engeller. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 6 (1), 21-33.
- Ergin, A. (2012). *Eğitimde Etkili İletişim*, Ankara: Anı.
- Erturgut, R. (2008). İnternet Temelli Uzaktan Eğitimin Örgütsel, Sosyal, Pedagojik ve Teknolojik Bileşenleri. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 1(2), 79-85.
- Geray, H. (1994). *Yeni iletişim teknolojileri*, Ankara:Kılıçaslan.
- Geray, H. (2003). *İletişim ve teknoloji: uluslararası birikim düzeninde yeni medya politikaları*. İstanbul: Ütopya Yayınevi.
- Gezgin, S. (2002). *Günümüzde basın özgürlüğü kavramı*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi Yayınları.
- Gökmen, Ö. F., Duman, İ. & Horzum M. B. (2016). Uzaktan eğitimde kuramlar, değişimler ve yeni yönelimler. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 2(3), 29-51.
- Gunawardena, C. N., & McIsaac, M. S. (2004). Distance education. In D. H. Jonassen (Ed.), *Handbook of research on educational communications and technology* (2nd ed., pp. 355-395). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Güçdemir, Y. (2012). *Sanal ortamda iletişim: bir halkla ilişkiler perspektifi*. İstanbul: Derin yayınları.
- Hızal, A. (1983). Uzaktan eğitim süreçleri ve yazılı gereçler. *Distance Education Process and printed Tools*, 1-22.
- Holmberg, B. (1989). *Theory and practice of distance learning*. London: Routledge.
- Holmes, J. & Benders, D. S. (2012). Comparison Between Distance Methods Versus Traditional Classroom İn Teaching Intelligence Analysis.

- Horzum, M. B. (2011). Transaksiyonel uzaklık algısı ölçeğinin geliştirilmesi ve karma öğrenme öğrencilerinin transaksiyonel uzaklık algılarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(3), 1571-1587.
- İşman, A. (2008). *Uzaktan eğitim*. Ankara: Pegem A. Yayıncılık.
- Kaya, Z. (2002). *Uzaktan eğitim*. Ankara: Pegem.
- Kaysi, F. & Aydemir, E. (2017). Uzaktan eğitim süreçlerindeki etkileşim boyutlarının değerlendirilmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(11), 778-790.
- Keegan, D. (1996). *Foundations of distance education*. London: Routledge.
- Kenny, A. (2000). Untangling the web - barriers and benefits for nurse - an australian perspective. *Nurse Education Today*, 20, 381-388.
- Kesim, M. (2009). Creativity and innovation in learning: the changing roles of ict. *Turkish Online Journal of Distance Education-TOJDE*, 10 (3), 80-88.
- Özgür, A. (2005). Türkiye'de Uzaktan Eğitimde Televizyonun Etkileşimli Kullanımı: Olanaklar, Sınırlılıklar ve Çözüm Önerileri. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. 3.4, 80-97.
- Öztemel, E. (2018). Eğitimde yeni yönelimlerin değerlendirilmesi ve eğitim 4.0. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 25-30.
- Perraton, H. (1988). A Theory For Distance Education. In D. Sewart, D. Keegan, Holmberg (Ed.), *Distance education: International perspectives*. New York: Routledge.
- Rust, V. D. (1991). Postmodernism and its comparative education implications, *Comparative Education Review*. 35(4), 610-626.
- Sarı, Y. E. (2021). Uzaktan eğitimde etkili iletişim ve iletişimsel engeller: sözlü ve sözsüz iletişim. *Diyalog Interkulturelle Zeitschrift Für Germanistik*, 9(2), 659-671.
- Sayılan, F. & Yıldız, A. (2005). *Yaşam Boyu Öğrenme*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Serttaş, A. & Çelik, D. (2020). Türk sinemasında aile kurumunun temsili ve dönüşümü. *Anasay*, 14, 17-42.
- Simonson, M., Smaldino, S., Albright, M., & Zvacek, S. (2012). *Teaching and learning at a distance: foundations of distance education*. Boston, MA: Pearson Education.
- Süral, İ. (2015). Açık ve uzaktan öğrenmede teknolojik altyapının oluşturulması. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 1(4), 81-95.
- Şen, A. İ. (2001). Fizik öğretiminde bilgisayar destekli yeni yaklaşımlar. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(3), 61-71.
- Timisi, N. (2003). *Yeni iletişim teknolojileri ve demokrasi*. Ankara: Dost Kitabevi.
- Tuncer, M. & Taşpınar, M. (2008). Sanal ortamda eğitim ve öğretimin geleceği ve olası sorunlar. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 125-144.

- Urdan, T. A. & Weggen, C. C. (2000). Corporate e-learning: Exploring a new frontier. <http://www.spectrainteractive.com/pdfs/CorporateELearningHamrecht.pdf> W.R. Erişim tarihi: 18.03.2022
- Uşun, S. (2006). *Uzaktan eğitim*. Ankara:Nobel Akademik Yayıncılık.
- Yalın, H. (2008). *İnternet temelli eğitim*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yeşiltuna, D.Ç. ve Tükel, İ. (2015). Yeni Medyanın Yeni Dünya Düzeni. D. Çiftçi Yeşiltuna (Der.). İletişim ve Medya içinde. Ankara:Nobel yayıncılık, 209- 236.
- Yıldız, M. (2015). Uzaktan Eğitim Programlarında Ders Veren Öğretim Elemanlarının Uzaktan Eğitime Yönelik Bilgi, İnanç ve Uygulamaları Arasındaki İlişkiler. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Yılmazsoy, B. ve Kahraman, M. (2018). Uzaktan eğitim öğrencilerinin öz-yönetimli öğrenme becerilerinin önemi. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 4(4), 5-9.
- Yüzer, V. T. (2013). *Uzaktan öğrenmede etkileşimlilik: ortaya çıkışı, kullanılan teknolojiler ve bilgi akışı*. Ankara: Kültür yayınları.

Extended Abstract

The place of new communication technologies in daily life is indisputable. The most important difference that distinguishes these technologies from other communication technologies is the element of interaction. The existence of two-way communication as a distinguishing element from the traditional media has brought the new media to its current position. In general, there is a positive relationship between learning and technology. New communication technologies are at the center of new education programs due to the advantages they bring to the field of education. Now content has become fast and cheap. While the authority in the traditional education system is the teacher, in the new education model, the teacher is reduced to the position of learning together with the student. These technological tools, which stand out with their features such as instant updating, providing communication and interaction, are at the center of the education process. However, the new understanding of education has brought about some issues such as alienation, isolation, and asociality. For this reason, activities that can enable students to use new media positively should be included in education programs. When we look at the understanding of education today, it is seen that it is against a system without technological tools. Therefore, the important point here is how and to what extent technological devices will be used, and therefore the methods should be developed to eliminate the disadvantages of technological tools when designing educational programs. With the spread of new communication technologies, the concept of distance education, which has become an alternative to education, has spread all over the world and this understanding of education has become permanent with the pandemic process. Distance education has pushed the limits of the concept of class in the traditional education system. Distance education, established at the center of lifelong learning, destroyed the features such as distance, time, place, age, physical condition, etc. The audiences, who come together through digital tools, are faced with various alternatives. Video chat, online courses, and multimedia tools are some of them. However, the form of interaction is also important in the education process. Communication should not be limited to one-way interaction, software that can perform two-way interaction should be preferred. The interaction element requires being dynamic in the education process. In many distance education systems, interaction is provided in different forms. The benefits of interaction in the training process are as follows: It increases the motivation of the trainer-trainee, and supports and facilitates the learning of the trainees. It provides the trainees with the opportunity to improve themselves through the communication established by the

trainer through the feedback of the trainer. The level of interaction is a fundamental element that determines the efficiency of the learning environment. For this reason, interaction should not be limited to a simple menu option. All kinds of disruptions in the infrastructure of the platforms where training is carried out, negatively affect the distance education system. For this reason, technological infrastructure should be given importance and updates should be followed. Online learning environments require more advanced interaction. In these environments, a basic form of interaction is insufficient. The level of interaction should always be kept at a high level. Because the low level of interaction causes a decrease in the interest of the individual. This is directly reflected in the academic success rates. All kinds of disruptions in the infrastructure of the platforms where training is carried out, affect the distance education system, indifferently. For this reason, technological infrastructure should be given importance and updates should be followed. An individual-centered approach has been adopted in these systems, which have become an indispensable process for individuals. Distance education platforms, which offer a new learner-teacher relationship, have changed the understanding of classical education. The purpose of education systems has also changed in this new understanding of education, which focuses on the principle of lifelong learning. Distance education platforms operate based on student-centered and individual learning. Therefore, with an approach that directs the individual, there is a situation of directing the society. For this reason, studies on education systems, which have an important role in society, are important. While the education and communication process takes place, the elements of this process are similar in both areas. One of the most basic tasks of the education process is to direct society by contributing to the education of the individual. For this reason, starting from the assumption that education is basically a communication process, applying a qualified communication and interaction process is one of the most basic elements that will increase success and productivity in education.

In the study, distance education systems are discussed in terms of communication and interaction in the context of new communication technologies. Based on the assumption that the education process and the communication process have similar aspects, the aim of the study is to offer a framework for the importance of communication and interaction elements in the distance education process. The main framework of the study is based on the role of new communication technologies and distance education in the education process, which is basically based on a communication process, and the importance of the concepts of communication and interaction in this process is emphasized. This study, which emphasizes the importance of communication and interaction in the education process, sees these elements as an important source of motivation in the distance education system. In this context, a descriptive analysis was carried out on how communication and interaction are carried out on the distance education portal of Firat University. As a result of the study, various suggestions were made to support efficiency in distance education systems. For this system, in order to function in a more qualified way, communication and interaction elements should not be ignored while planning the education process.